

HAVØRNA

Organ for Norsk Ornitologisk Forening avd. Nordland

årg 2

1991

HAVØRNA

NR 2

Arbeidsutvalget for NOF Nordland:

Leder: Øystein Birkelund, 8178 HALSA
Kasserer: Stein Harald Engen, 8178 HALSA
Sekretær: Roald Grimstad, 8178 HALSA

Lokallagsadresser:

1. Bodø l.l. v/Arne Nystad, Snev. 63, 8000 BODØ
2. Rana l.l. v/Kjell Meyer, Risegrana 7, 8610 GRUBHEI
3. Sortland l.l. v/Ole P. Bergland, 8400 SORTLAND
4. Sør-Salten l.l. v/Øystein Birkelund, 8178 HALSA
5. Vestvågøy l.l. v/Harald Våge , box 153, 8374 FYGLE

LRSK Nordland:

Kjell A.Meyer, Rana
Magnar Fagerli, Ørnes
Johan A. Asphjell, Rognan

Redaksjon: Øystein Birkelund og Anfinn Myrvang

Forsidebilde: "Tiur" av Kjell A.Meyer.

Midtsidene: "Horndykker" og "Fjæreplytt" av M.Fagerli.

REDAKSJONELT

Hei, alle sammen! Her er et nytt nummer av "Havørna", nr. 2 i rekken. Bortsett fra Sortland har jeg mottatt bidrag fra alle lokallag. Også Johan Antonsen fra Vega og Johan A. Asphjell fra Rognan har bidratt med interessante artikler. Alle har overholdt tidsfristen, og det var svært positivt. Det er ingen sak å være redaktør for bladet med slike medspillere!

Selv om stoff fra Sortland mangler, har jeg tatt med noen smånotiser fra deres årsmelding. Håper ingen i Vesterålen blir fornærmet for det. Vi kan dessuten meddele dere den triste nyhet at Hadsel l.l. dessverre har lagt inn årene.

En spesiell takk går til Kjell A. Meyer og Magnar Fagerli for masse fine sort/hvitt-bilder.

Hvilke trusler står fuglene våre overfor ?

Fuglene i Norge utsettes for mange trusler. Jakt kan være en trussel alvorlig nok dersom en arts eksistens er direkte truet. Men med dagens viltlovgivning spiller jakten neppe noen avgjørende rolle for bestandene. Men erfaringer fra tidligere tider viser at fredning av enkeltarter er nødvendig for å bevare livskraftige bestander av bl.a. rovfuglene.

Miljøkriminaliteten, eller den ulovlige samlingen av egg og fugler til utstopping (og falkoneri) utgjør nok en større trussel mot fuglefaunaen enn den lovlige jakten. Disse samlerne etterstreber spesielt truede og sårbare arter, og er svært vanskelig å komme til livs.

En tredje trussel er miljøgiftene. Disse spres ut i naturen og hoper seg opp i næringskjedene. Miljøkjemikaliene reduserer næringstilgangen for en rekke arter, og får derved katastrofale følger for de artene som rammes.

Den største trusselen er imidlertid biotopødeleggelser. Disse ødeleggelsene skyldes oss selv og vår higen etter økonomiske framskritt. Økologiske realiteter blir ikke tatt hensyn til, og blir faktisk sett på som hinder for økonomisk vekst. Økologi må gripe inn i alle våre politiske og økonomiske avgjørelser. Næringslivet forutsetter nemlig at samspillet i naturen fungerer, derfor må økonomi gå hånd i hånd med økologi, og ikke grave sin egen grav ved å ødelegge økologien.

KREPSDYR, FISK OG ENDER

av Johan Age Asphjell

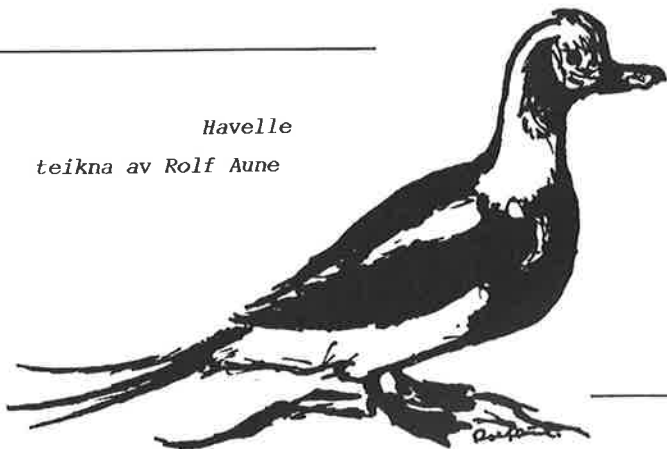
På ein 900 år gamal runestein frå Vestre Gausdal står det at Ailifr Alkr bar fisk i Rausjøen. Han Eilif ville ha det "svart på kvitt" at han hadde fiskeretten i dette vatnet. Han var slett ikkje den første som sette ut aure og røyr i vatn og tjonner innover fjellet. Han vart heller ikkje den siste, for dette fiskestelltiltaket har vore drivi med vekslande hell heilt opp til våre dagar.

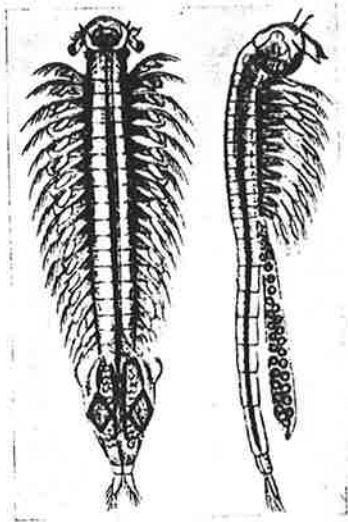
Det ein ikkje visste, eller ikkje brydde seg om, var at ei utsetting av fisk i fisketomme vatn fullstendig endra samansettinga av dyreplanktonfaunaen. Store, lettfanga og fargerike artar forsvann.

Bladfotingane, Anostraca, er ei gruppe av trege krepsdyr som ikkje greier seg mot fisk. Dei er representerte med to artar hos oss, *Branchinecta paludosa* og *Polyartemia forcipata* (se ill. neste side). Den siste finst i fjellstroka både i Skandinavia og Finland. Desse dyra er mellom 10 og 20 mm lange og svøm omkring på ryggen med "ondulerande" beinrørsler, dvs at beintaket starter med første beinpar, og så fortset rørsla bakover frå beinpar til beinpar som ei bølge. Maten er mikroskopiske algar og småpartiklar som blir "kosta" mot munnen av beina medan dyret svøm. Og det kviler mest aldri, men glir sakte fram i overflata og et ustoppeleg. Når maten er oppbrukt, svelt dyra ihel. Berre eggposane blir att. Etter som bladfotingane ofte held til i dammar og tjonner som tørker inn utpå sommaren, må egga kunne tåle lange tørkeperiodar, av og til fleire år. Ved ei utsetting av fisk, kan Anostracane bli heilt utbeita i løpet av eitt år.

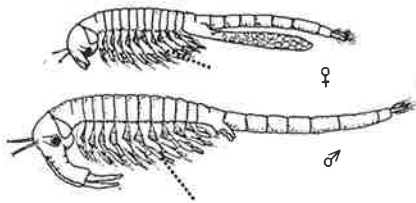
Havella er sannsynlegvis heilt avhengig av bladfotingar. Når havelleungane blir klekte, må dei fange maten sin sjøl. Derfor fører mora dei til ei tjonn eller eit vatn der dei uerfarne ungane kan ta lettfanga Anostracar. Når ungane etter ei tid har vorte flinkare og kan fange raskare dyr, drar gjerne familiane til eit større vatn der dei vaksne kan myte.

Havelle
teikna av Rolf Aune

Polyartemia forcipata
Etter G.O. Sars

Branchinecta paludosa
Etter P.H. Enckell

Minskinga av havellebestanden har til no vore forklart med at arten er svært utsett ved oljeutslepp, og at auka bestand av rev i fjellet er ein fare for hekkinga. Ut frå det eg her har skrivi, går det fram at utsetting av fisk i fjellvatn også kan vere ein viktig faktor i desimeringa. Når bladfotingane blir etne av fisk, svelte havelleungane ihel. Andre ender som bergand og sjørre kan vera i same situasjon.

I Norge har ein visst lite om korleis fiskeutsetting kan påverke hekkesuksessen hos havelle. I Sverige derimot, tok forskarar til å studere problemet allerede sist i 60-åra. To biologar undersøkte t.d. makrofaunaen i Pieskejaure før og etter utsetting av aure og røyr, og Olof Pehrsson ved universitetet i Gøteborg forska seg seinare fram til korleis havelleungane var avhengige av bladfotingar dei første levedagane. "Alfågeln er hyperkänslig för utplantering av fisk", seier han.

Ein del Saltenkommunar har saman med Arjeplog i Sverige lansert prosjektet Storfiskarland. Tanken er å få turistar til å drive fiske i fjellvatna. Med dette følgjer fiskestelltiltak. M.a. har Statens Skoger nyleg sett ut fisk i Sulistraktane. Grunneigarlag og fiskeinteresserte privatpersonar har drivi - og driv framleis? - med utsetting. Dette burde det vel bli slutt på. I Sverige er det forbode. Ein har til og med vore inne på tanken å rotenombehandle fiskevtn og sette ut att smådyra som opprinneleg fanst der. Sannsynlegvis er fiske- og turistinteressene for sterke til at slike tiltak kan kome på tale. Fugl tel nok vanlegvis mindre enn fisk, dessverre.

Alle bør følge litt ekstra med havellene. Blir dei borte der dei før var vanlege? Send inn observasjonar, spesielt frå hekkeplassane. □ 5

NORSK ORNITOLOGISK FORENING

VESTVAGØY LOKALLAG

ÅRETS FØRSTE TUR

av Harald Våge

Det er alltid vanskelig å vite når årets første tur skal arrangeres. Enkelte år ligger isen på vanna til over 17.mai, mens den andre år er borte i første halvdel av april. 1990 var et slikt år. Vi kunne derfor med fordel startet tidligere enn tilfelle var, nemlig 7.mai.

Turen gikk i kaldt og surt vær, noe som er blitt vanlig på årets første ekskursjon. Tradisjonen tro var Halsvågen/Leknesfjæra og Storeidevannet målet. Halsvågen er et rikt gjødslet brakkvannsområde. Leknesfjæra ligger like utenfor. Storeidevannet er et rikt gjødslet vann vest på Vestvågøy. Det er det desidert rikeste vannet i Lofoten med hensyn til fugleliv.

Utbytte av turen var omtrent som ventet. I Halsvågen/Leknesfjæra fikk vi se fiskemåke, hettemåke, stør, 2 rødstilk, 10 siland, 10 toppand, 2 krikkand, 3 stokkand, 3 grågås og 1 storspove. Dessuten så vi 2 sildemåker, trolig av den sør-norske rasen. Det er forøvrig bare noen få år siden vi oppdaget at arten hekker hos oss. Det er trolig "sør-norske" fugler som hekker på en holme i et av de større vanna på Vestvågøy.

I Storeidevannet viste det seg at sivet var uvanlig høyt for årstiden. En del fugl kunne derfor unngå våre skarpe blikk. Lofotens største koloni av hettemåker holder til i vannet. I år talte vi ca. 400 individer.

Antallet har muligens gått litt ned de senere år, men samtidig har arten begynt å hekke på flere nye lokaliteter, så det totale antallet er vel noenlunde stabilt.

Mellom måkene så vi også 4 sothøner. En av fuglene lå på reir. Første gang sothøna hekket hos oss var i 1984. Minst 2 par hekket i år. På høsten så vi på det meste 12 fugler på en gang. Andre arter som holdt til i Storeidevannet på denne årets første tur var 10 brunnakke, 10 krikkand, 2 stokkand, 7 toppand, 15 horndykker, samt 4 tjeld og en del viper.

□

Hettemåker finnes både i Storeidevannet og Halsvågen på Vestvågøya.

Foto: Kjell A.Meyer

NOF' RANA — TURPROGRAM 1990

av Ellen Murbræck

NOF Rana lokallag driver sitt arbeid i nært samarbeid med Rana Zoologiske Forening også når det gjelder turer og turprogram.

Den første turen i 1990 ble avviklet den 27. januar og gikk til Straumen og Utskarpen i Ranfjorden og til Sjonafjorden. 3 medlemmer deltok, og de vanlige sjøfuglartene som overvintrer her hos oss ble observert. Dessuten ble 2 seler observert i Sjonbotn mens de lå og solte seg på et isflak. Den 2. mars gikk turen til Krokstrand i Dunderlandsdalen der Statens Skoger har ei hytte som foreninga fikk låne. Det er satt opp uglekasser i terrenget rundt Krokstrand, og selv om det ikke har vært smågnagerår og uglehekking på mange år, trengte kassene ettersyn. P.g.a. lite snø i området hadde elgen fine forhold, og flere ble sett på nært hold. En rein holdt til i skogen i nærheten av hytta.

Perleugle. Foto: Magnar Fagerli

det arrangert tur til Træna kommune, nærmere bestemt Selvær. P.g.a. ustadig vær ble deltagerantallet noe redusert, men det ble en meget fin og interessant tur. Medlemmer fra NOF Rana l.l. bosatt på øya tok imot oss og hjalp oss til rette på alle måter. Det ble vist stor gjestfrihet. Det ble observert bl.a. kvitkinngås, krykkje og havørn. Da vi dro, kom de første meldinger om oljeskadd fugl observert utenfor Træna, og som dessverre fikk følge av flere.

I begynnelsen av juni gikk turen til Rødøya på Nord-Helgeland. Foreninga har ikke hatt tur dit tidligere, og rapporter derfra var få, så det var

Helga 23.-25. mars gikk turen til Stormdalen i Saltfjellet. Overnatting skjedde på Granneset gård som ligger ved innløpet til dalen. Gården, som har stått tom siden før krigen, er nå restaurert og er åpen for overnatting. Den eies av Statens Skoger. På lørdag gikk turen opp i Stormdalen, men p.g.a. mye overvann i dalbunnen var det vanskelig å forsere opp til Nordre Stormdal gård, så turen gikk tilbake til Granneset. Mye dyre-spør ble observert, bl.a. jerv.

I slutten av april ble

Vi får håpe at denne krabaten snart innfinder seg i våre områder igjen. Lemen. Foto: Kjell.A.Meyer

ukjent land for oss. Fuglelivet ble grundig registrert på hele øya. Været var bra og observasjonsforholdene gode. En spesiell bergart gir den røde fargen som øya har navn etter. Øya ligger omtrent på polarsirkelen.

St.Hans-helga var det som vanlig samling i Skaiti i Junkerdalen for NOF og RZF medlemmer. Ca 25-30 medlemmer deltok, og det ble en fin tur med mye fauna og flora og sosialt samvær. Turen passer for både gammel og ung, og er meget populær. Den har gått hvert år siden 1984. Dette var et kort resymé av NOF Ranas turer i 1990. □

Jordugle.

Ill: V.Ree

EN TURRAPPORT FRA RANA

av Benny Sætermo

Den 12.-13. oktober gikk en gjeng medlemmer av NOF Rana l.l. i gang med å rydde småkratt på en storfugl-leikplass. Leikplassen ligger i et hogstfelt fra ca. 1960, og derfor har det etterhvert grodd opp tett vegetasjon som bl.a. hindret storfuglene i utflukt.

I utkanten av leikplassen har NOF Rana l.l. sammen med Rana Zoologiske Forening greid å verne et lite område gammelskog. Resten av skogen i dette området er uthogd (flåtehogst).

Denne leikplassen har til dags dato vært den største i Rana og har beliggenhet på statens grunn.

Det ble behov for overnatting og vi leide Norges Statsbaners hus på nedlagte Ørtfjell stasjon i Dunderlandsdalen. Her hadde vi det trivelig om kvelden.

Stasjonen ligger en del kilometer fra leikplassen. 3 av medlemmene valgte å gå, mens de andre brukte bil og hadde med rydderedskap. Det regnet kraftig og det var glatt å gå i terrenget. De 3 som valgte å gå var temmelig våte da de kom fram til leikplassen, men her fikk de fort varme i seg, for den motoriserte ryddesaga ville ikke på noen måte samarbeide, - selv ikke etter 1 times mekking. Vi som regnet oss rimelig tidlig ferdig her oppe!

Vi måtte ta fatt med ryddeøks og handsag. Med 8 medlemmer i arbeide gikk det bra, og vi laget en del luker i småbusk og kratt.

Vi var vel fornøyde med dagens innsats der vi satt under storgranene i gammelskogen og drakk kaffe og spiste; regnet pøste ned.

Selv i dårlig vær hadde vi det moro sammen, samtidig fikk vi utført et arbeide som bedret forholdene for storfuglene på denne leikplassen.

Vi vil for ordens skyld nevne at arbeidet ble utført i samarbeide med Statens Skoger, Helgeland forvaltning og Nordland fylke, Miljøvernavdelinga.

Det blir svært spennende å se hvordan det utvikler seg på denne leikplassen som er så hardt røynt av hogst. - Det vil bare framtida vise. NOF Rana l.l. vil hvert år framover foreta spesielle registreringer på denne leikplassen.

□

NOF Rana gjør en stor innsats for storfuglene i området.
Bildet viser en prektig tiur. Foto: Kjell A. Meyer

ÆRFUGLHUS

I KARLSØYVÆR

Tekst & foto: Tor E. Kvalnes

Vi er nå inne i tredje sesongen med uglekasser i området ved Tussvatnet. Dette kasseprosjektet har gitt verdifullt tilskudd til aktiviteten for NOF-Bodø l.l. Hittil i skrivende stund har uglene glimret med sitt fravær, noe som blant annet skyldes usedvanlig svak smågnagerbestand mange år på rad. Men i en av kassene hadde en mår tilhold i en periode vinteren 1990.

Fylkesmannens miljøvernnavdeling har imidlertid støttet oss økonomisk i et annet kasseprosjekt. Den nære sammenhengen mellom hekking hos ærfugl og bosetning ute i værene har lenge vært kjent. Man har da også konstatert at antall hekkende ærfugl her ute også har gått ned i takt med fraflyttinga.

Man antar at ærfuglen føler seg tryggere i nærheten av mennesker enn i områder lenger unna. Antakelig føler fuglene at mink, rev, oter m.fl. skyr mennesker i en slik grad at hekking i nærheten av menneskelig aktivitet er tryggere. At menneskene ute i værene gjennom tidene har sanket egg hos ærfuglen ser ikke ut til å ha betydd noe negativt for hekkeaktiviteten.

Værbeboerne har da laget funksjonelle hekkehus til ærfuglen, og da i nærheten av egne hus. Selvsagt gjorde og gjør værbeboerne dette for lettere å kunne vokte hekkingen. I alle fall tidligere betydde sinking av ærfugl-dun et visst tilskudd til gårdsdriften ellers. Å beskytte hekkende ærfugl mot mink og oter var derfor viktig også av naturaløkonomiske hensyn.

Ute i Karlsøyvær naturreservat i Bodø kommune bodde det tidligere noen mennesker. I de siste årene er øyene stort sett kun bosatt i perioder av sommersesongen. Dette er antakelig tilstrekkelig for ærfuglen, og derfor satte vi igang med bygging av ærfuglhus for utplassering i Karlsøyvær.

I høst, den 13. okt 1990, dro fem ornitologer nordover til Kjerringøy for å bygge ærfuglhus. Materialer var på forhånd kjøpt inn av oppsynsmannen for naturreservatet, Trygve Pedersen. I naustet til Pedersen, på selve Kjerringøy, snekret vi sammen sju ærfuglhus av "ferdighus"-typen. Husene fikk størrelser som skulle tilsvare noenlunde det som tidligere er benyttet ute i Karlsøyvær. En utstoppet ærfuglhann fikk prøve husene, slik at bl.a. åpning kunne tilpasses sånn noenlunde. Bare synd at fuglen dessverre ikke kunne meddele noe som helst om utførelsen. Den var taus som en and.

Utsetting denne dagen satte været en effektiv stopper for. Sørvest kuling og regn gjorde det til en lett avgjørelse å ta. Skumbårene rullet

bortover mellom land og Karlsøyvær, og sjørokket drev av bølgetoppene i kastene. Vi måtte vente med utsettingen.

Så kom finværet to uker senere. En lørdag dro noen av oss utover til Karlsøyvær lastet med nysnekrete ærfuglhus. I sol og stilla var det enkelt å få plassert husene på egnete steder. Det gjenstår nå å se hvor mange av disse som blir akseptert som brukbare hekkeboliger for ærfuglene i Karlsøyvær naturreservat.

Midlene fra Miljøvernavdelingen rakk til mer materialer enn til de hittil snekrete sju husene. Antakelig får vi i alle fall fem hus til. Vi har planer om å dra til Kjerringøy igjen i løpet av mars måned i år. Da skal vi snekre flere hus.

Både prosjektet med ærfuglhus i Karlsøyvær naturreservat og uglekasseprosjektet ved Tussvatnet er tiltak der muligheten for fellesaktivitet i NOF-Bodø l.l. er store. Dette gjelder både oppfølging og eventuell utvidelse.

Her står de ferdigsnekrete ærfuglhusene utenfor naustet på Kjerringøy. Men været hindret utsetting denne dagen. De snekrende ornitologene er fra v: Lars Kristian Evjenth, Arne Nystad (leder NOF-Bodø), Martin Eggen og Finn Fiva (kasserer NOF-Bodø).

NORSK ORNITOLOGISK FORENING

Sør-Salten lokallag

SJØFUGLTELLINGER I MELØY

TELLINGER I PERIODEN 1980 - 1989

av *Magnar Fagerli*

Sør-Salten l.l. har drevet med sjøfugltellinger i Meløy siden høsten 1978. De første årene ble det talt fem ganger i løpet av vinteren - fra november til mars. I de siste årene har vi kun talt i månedene november, januar og mars.

Tellingene foregår langs vei over en strekning på ca. 25 km. Vi har delt området inn i seks naturlig avgrensede soner. Områdene er avgrenset utad av øyer de fleste stedene, og grov sjø forekommer ikke. Dette gjør at det er lett å få en god oversikt over fugl innen området. Dataene er derfor direkte sammenlignbare.

Det er også - fra 1980 - foretatt tellinger i to andre områder. Men resultatene fra disse er mer påvirket av værforholdene, så jeg har valgt å ikke ta disse med. Det må også nevnes at det ble startet opp med tellinger i Søndre Meløy 1988.

FORKLARING TIL FIGURENE

Bortsett fra fig "Totalen for alle arter" som har med data for november, januar og mars, så er fig. fra januar-tellingene. Punktene viser antall individ, kurvene trenden, mens den rette linja viser langtids-trenden. For alle arter er trenden negativ. Og det er ikke bare januar-tellingen som viser denne tendensen. Den siste fig. viser trenden også for november og mars, og det er ikke noen forskjell av betydning mellom disse tre talletidspunktene.

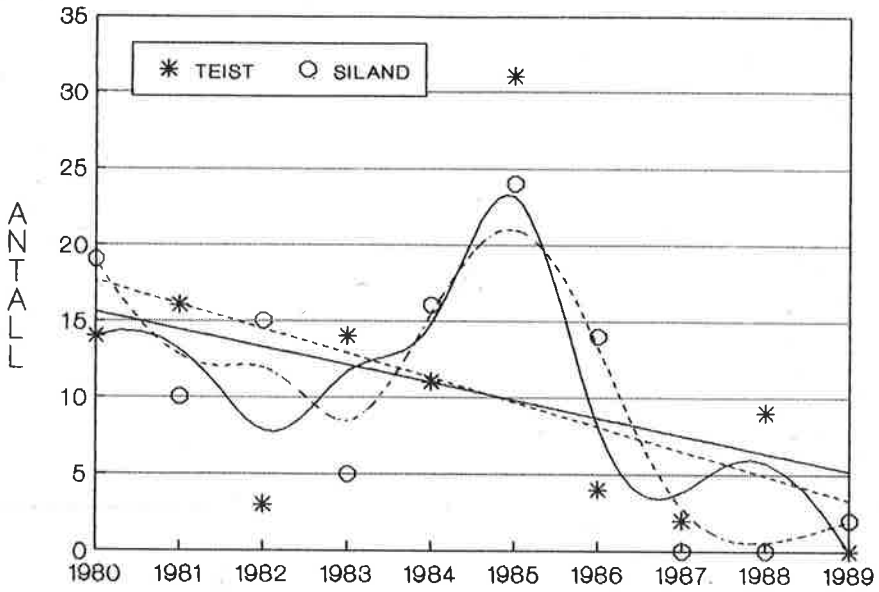
At teist og siland hadde en såvidt stor økning i 1985, skyldes trolig svært god tilgang på føde (sildeyngel?).

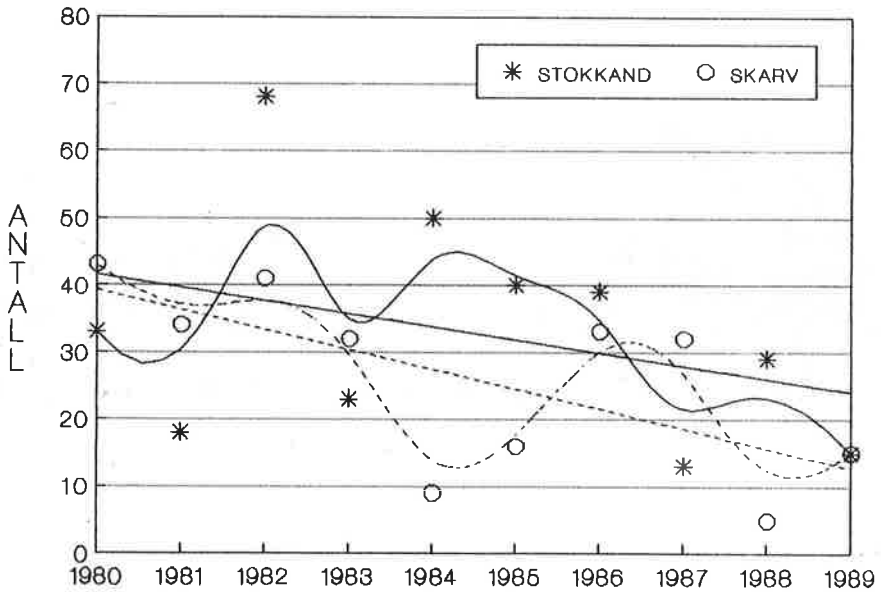
Ærfuglbestanden har gått kraftig tilbake.

Foto: *Magnar Fagerli*.

TEIST OG SILAND

STOKKAND OG SKARV

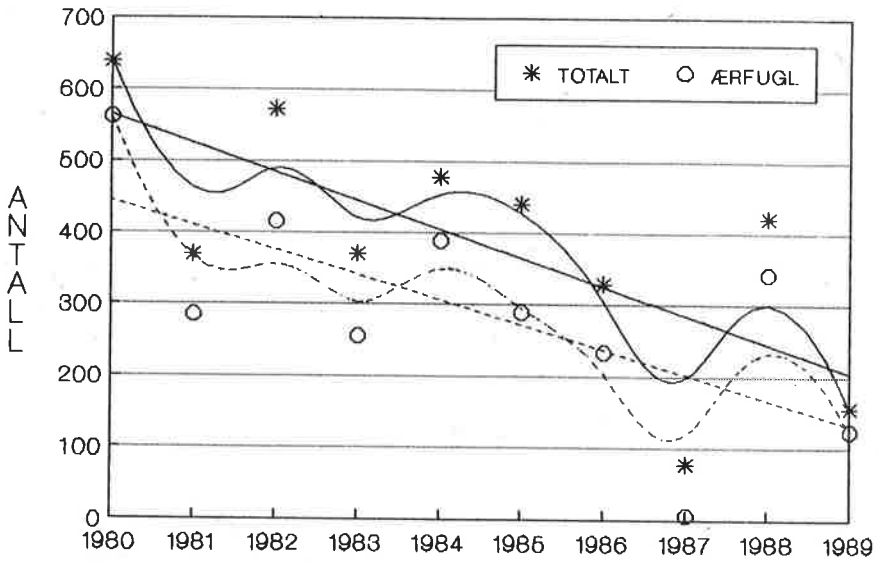

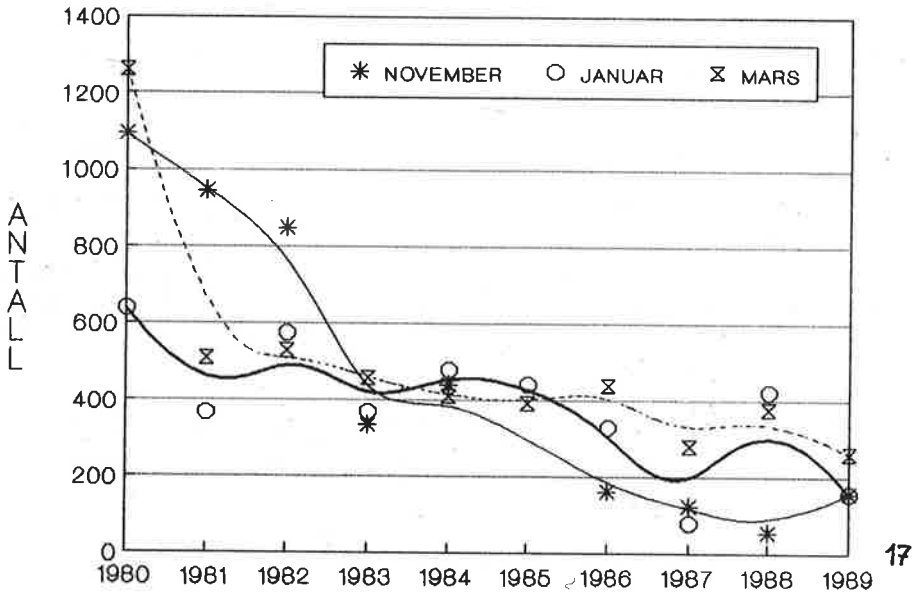
Roald Grimstad og Thor Fagertun i aksjon under sjøfugltellinga.

Foto: Øystein Birkelund

ÆRFUGL OG TOTALEN FOR ALLE ARTER

TOTALEN ALLE ARTER

TURSAMARBEID I BODØ

av Tor E. Kvalnes

I en årrekke har NOF Bodø i.l. samarbeidet med Salten Naturlag om felles turprogram. Samarbeidet har vært meget fruktbart og har gjort at begge foreningene har kunnet tilby sine medlemmer et forholdsvis stort antall turer. På denne måten blir spennvidden i turprogrammet større.

Første turen i 1990 var orrfugltur til Kålhusmarka 6.mai. Sørvest vind med kalde regnbyger gjorde turen til en fuglefattig kveldsstund. Ingen orrfugl ble hørt, selv om turdeltakerne gikk innom de beste spillområdene for orrfugl i området. Våren 1991 legges orrfuglturen til Bestemorenga, der mange spillplasser ble registrert i fjor vår. Orrhanene så ut til å foretrekke de planerte løypetraséene som spillplasser!

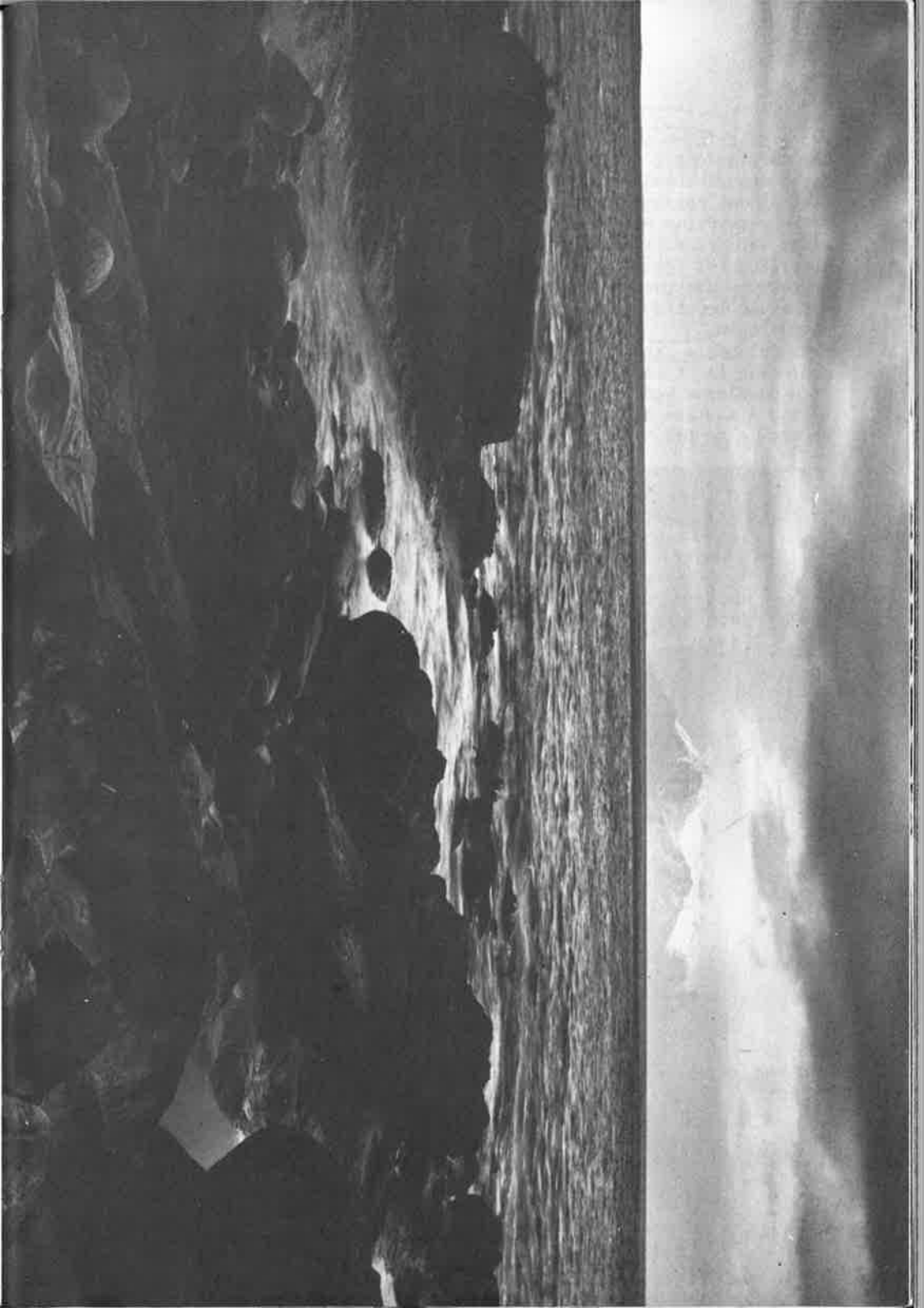
Turen til Breiva og Osan i Soløyvatnet ser ut til å bli en gjenganger. Dette er en kveldstur, og den ble avviklet dagen før 17.mai. Her ble vannfugler som storlom og horndykker observert. Storlomen frister nok en noe usikker tilværelse i Breiva da området er et yndet turområde for Bodøs befolkning. At hekkeplassen ligger innenfor et myrreservat gir ingen beskyttelse, da begrensning av ferdselen her hittil ikke har funnet sted. I Osan hekker det i tillegg til horndykker også en rekke andre andearter.

Seinesodden på Straumøya har vært en gjenganger i mange år. Turen er fortsatt like populær, også for garvete Seines-travere. 22.mai ble da også en rekke mer eller mindre sjeldne arter observert av ivrige fuglekikkere. Blant de mindre vanlige artene nevnes smålom, grågås, gravand, skjeand, sandlo, svarthalespove, svømmesnipe og steinvender.

Vårt fuglekasseprosjekt inne ved Tussvatnet har ikke vokst det siste året. Men kassene følges opp, og kasseinspeksjon blir lagt opp som én av felles-turene i vårprogrammet. Ingen av uglekassene hadde hekking av perleugle. Men så var da våren 1990 også svært fattig på smånagere. En av uglekassene hadde imidlertid besøk av mår i en periode på vår vinteren. Denne ble skremt ut ved et tilfeldig kassebesøk i mars/april. Ved vårturen 27. mai ble ingen mår observert. Blant uglekassene står også et par kjøttmeiskasser, og i begge disse var det henholdsvis svarthvit fluesnapper og kjøttmeis. Denne kveldsturen ble avsluttet med en kaffeskvett kokt på bål, mens ørretvakene spredte seg utover den kveldsblanke overflaten på Tussvatnet.

I Storlia ved Bodø var så "fuglekvidder" satt opp for kvelden 29.mai. Her forsøkte deltakerne å lytte ut de ulike småfuglartene og duer. Noen spurvehauker som jaktet øverst i lia, forårsaket et svare spektakkel blant de hekkende trostene. Storlia har en bra bestand av ulike, syngende fugler. At området i tillegg er bynært gjør det særlig attraktivt for slike kveldsturer.

Nest siste turen for våren 1990 var søndagstur til Sørfugløy i Gildeskål kommune. 12 personer møtte opp i fint vær den 10.juni. Hurtigbåt tur-retur Bodø - Sørfugløy gjør at turen lett kan gjennomføres som dagstur. Og øya med sin lundekoloni skuffet heller ikke denne gangen. Nedefra bygda ble to par vandrefalk observert oppe i bratthengene. Og for de spreke som ga

seg i klatringen oppover til selve lundekolonien, ble det lønn for strevet. Her var lundene i full gang med å mate ungene sine. Og nede på sjøen lå det store flak med lunder.

Sist på det oppsatte programmet var ørneturen til Harald Misund. Tre havørnreir nord for Bodø ble tatt i nærmere øyesyn kvelden 13.juni. I to av disse var det full aktivitet med store unger. Her fikk deltakerne virkelig uttelling for turen, i alle fall hva havørn gjelder.

En rekke andre turer var naturlig nok av interesse også for våre medlemmer. Disse var ledet av folk fra Salten Naturlag, og hadde planter som gjennomgående tema.

Avslutningsvis skal vi se litt nærmere på en tur som noen av foreningens medlemmer la ut på i slutten av april, utenom det oppsatte turprogram. Strandområdene ved Mjønesodden var åsted. På tross av lette regnbyger og kuling i kastene ble en rekke interessante observasjoner gjort. Av det mer spesielle nevnes 9 svarthalespover, 10 gravender og 2 islomer. Disse ob-

servasjonene gjør at området nok vil få en del besøk av Bodø-ornitologer utover våren i år.

□

Oppstigningen til lundekolonien på Sørfugløy er både bratt og tung. Men lønn for strevet i form av nærkontakt med lunder venter.

Foto: Tor E.Kvalnes

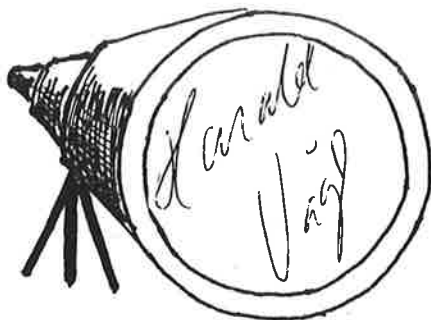
Forrige side:

Ut mot Sørfugløy.

Foto: M. Fagerli

i kikkerten

Navn: Harald Mongstad Våge.

Alder: 40 år

Yrke: Lektor i matematikk og fysikk.

Hobbyer: Fugl, frimerker og fotografering i prioritert rekkefølge.

Hva er det som gjør ornitologi til en spennende hobby ?

Fuglene er fine å se på, de er ofte lette å få øye på, de er "over alt" og de er aktive når menneskene er våkne. Det er en hobby som kan drives på mange "nivå". Noen er fornøyd med å observere tilfeldig mens andre er på "kryssjakt". Kanskje en undersøker et område eller en art nærmere. Det er alltid noe nytt å finne på. En kan si at ornitologi er en hobby uten begrensninger. Hobbyen kan også kombineres med andre interesser.

Hvordan fikk du interesse for ornitologi ?

I motsetning til mange andre var jeg forholdsvis voksen før min fugleinteresse tok til. Det hele startet etter jeg kom til Leknes i 1978. Før den tid visste jeg knapt forskjell på spurv og måse. På Leknes bodde jeg nær et grunt brakkvannsområde - Halsvågen. Her var det en mengde fuglearter, særlig ande- og vadefugler på vår- og høsttrekk. Å bo i et slikt område måtte nesten føre til interesse for fugl.

Noen spesielle observasjoner ?

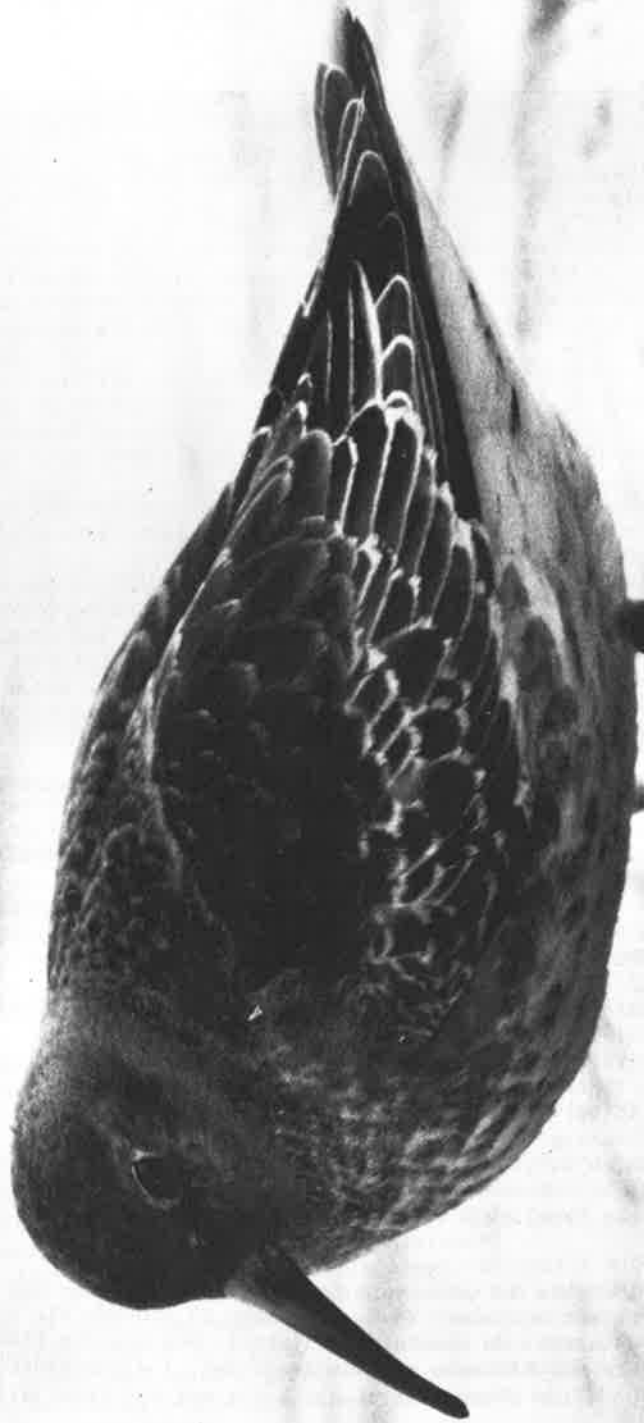
Min første "vanskelige" observasjon husker jeg meget godt. Problemet var å identifisere to vadere som var nokså like, men av forskjellig størrelse. Jeg brukte ei halv natt på å lete gjennom diverse fuglebøker uten å finne svar.

Dagen etter kunne imidlertid Johan Sirnes fortelle at det jeg hadde sett var brus-hane og høne. Moralens må bli at en ikke skal la seg lure av fuglebøker med fugler bare i praktdrakt.

forts. s. 28

GRÅGÅS

HEKKEUNDERSØKELSE FRA VEGA 1989

av Johan Antonsen

Området som ble undersøkt dekker hele hovedøya Vega, medregnet Grimsøy og Igerøy. Lokaltetene ble besøkt flere ganger i tiden 15.april - 6.juli. Spesielt godt undersøkt ble de to viktige våtmarksområdene på Vega, som fortsatt er midlertidig vernet som Holandsosen og Kjellerhaugvatn naturreservater.

I 1989 ble tilsammen 76 reir av grågås funnet og registrert. 41 reir ble funnet med egg. I tillegg ble noen grågås sett liggende på reir uten å bli skremt av reiret. Alle disse ble senere besøkt og kontrollert, etter eventuell klekking. Men 1 reir ble ikke funnet igjen, og 2 reir ble ikke besøkt senere.

Lengde og bredde ble målt på en stor del av eggene som ble funnet, til sammen 110 egg. Egg som antas å være forholdsvis nylagt, ble også veid, tilsammen 60 egg.

Der gåsa ble skremt av reiret ble eggene delvis dekt av dun eller reirmateriale, slik at de skulle bli vanskeligere å oppdage for eggrovare som kråke og ravn. Men om dette har noen betydning, vet jeg ikke. Ved reiret ble det utvist den største forsiktighet, da grågåsa har lett for å miste eggene ved forstyrrelse, særlig i eggleggingsperioden. Mange reir ble funnet først etter at gåsa hadde klekt. Også disse reirene ble registrert og data nedskrevet.

Ankomst

April 1989 ble den varmeste april i manns minne. Spesielt varmt var det i en periode i midten av måneden. +18 grader den 15.april er varmerekord for måneden. Også mars måned var forholdsvis varm, uten snø av betydning. De første dagene av april var det nattefrost.

Forholdene for grågåsa var således totalt forskjellig sammenlignet med den snørike april 1988. I 1989 var det barmark over hele Vega da gåsa ankom. Det hadde faktisk begynt å bli grønt i bakkene mot sør. Men om morgenen den 22.april var det 3-4 cm nysnø på bakken.

Den første grågåsa våren 1989 skal være sett i Fuglevær 27.mars. Omtrent samtidig skal 1 ind. være blitt sett på Hongset.

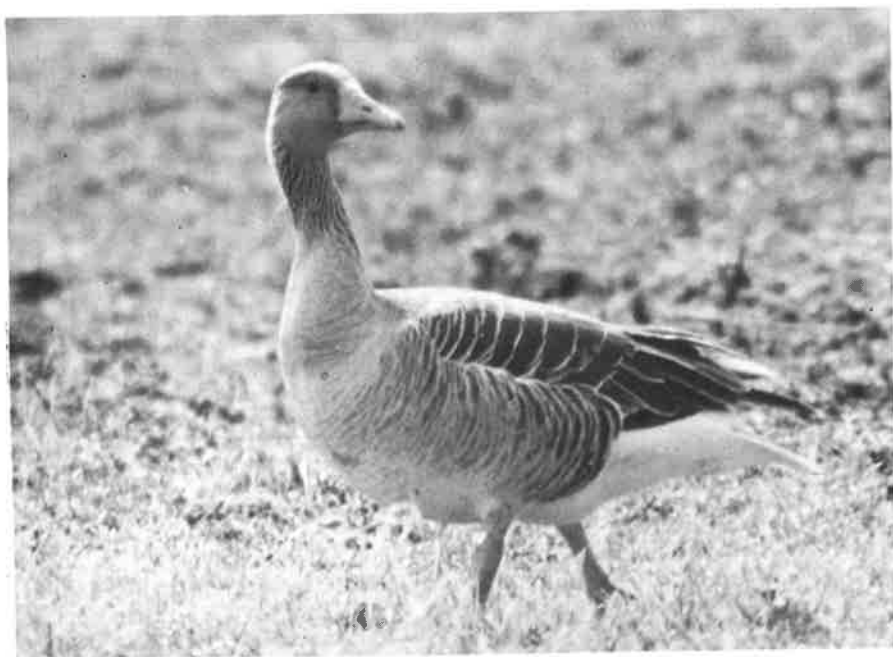
Jeg så de 2 første i beiting på holmene i Holandsosen naturreservat den 2.april. De 2 neste ble først sett 7.april. Deretter: 8.(5 ind) - 9.(20) 10.(13) - 11.(30) - 12.(37) - 13.(36) - 14.(25) - 15.(95) - 16.(80).

Grågåsa var vanlig etter denne dato.

Så hovedtyngden av grågåsbestanden kom til Vega omkring midten av april, også i 1989, til tross for høye temperaturer og maks. forhold. Værforholdene har tydeligvis ikke så stor betydning for grågås-trekket.

Trekk

Også våren 1989 ble det observert forholdsvis få flokker med grågjess på direkte trekk mot nord over Vega. Tilsammen 22 flokker ble sett i tiden 11.april - 24.april. De fleste den 23.april. Den største flokken var på 21 ind. Ellers var flokkene gjennomgående små. I gjennomsnitt bare 7 ind pr. flokk. De aller fleste ser ut til å fly øst for Vegafjellene på nord-trekket.

Grågås.

Foto: Kjell A. Meyer

Valg av reirplass

På grunn av det ekstreme varme været i midten av april, begynte enkelte par med reirbygging uvanlig tidlig i 1989.

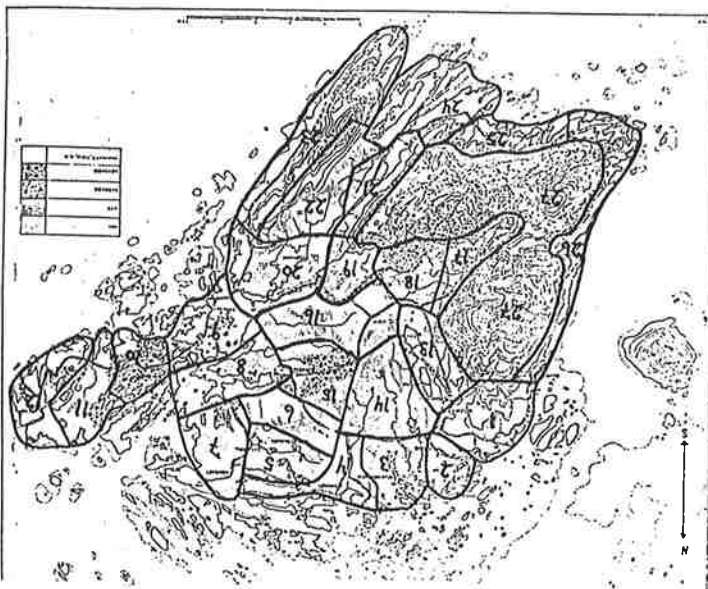
Det første reiret med 2 egg ble funnet i Kjellerhaugvatn naturreservat den 15. april. Også i Flovår skal det første reiret med egg være blitt funnet omkring denne dato. Dette er trolig ca. 10 dager tidligere enn normalt. Det kan se ut som om eggleggingen begynte i to puljer i 1989. Den første i tiden 15.-20. april, den andre omkring 1. mai. Årsaken til dette kan være det forholdsvis kjølige været i tiden 21.-30. april. Det var ikke snø eller is i april, og gåsa hadde ingen problemer med å finne høvelig reirplass, slik tilfellet var i 1988. Likevel ble svært mange reir lagt temmelig åpent i 1989.

Av i alt 76 reir som ble registrert i 1989, lå hele 30 reir mot sør, 14 reir mot vest, 6 reir mot nord, bare 1 reir mot øst og hele 25 reir lå i noenlunde slett terreng. De fleste i myr. I 1988 lå ingen reir mot øst. Hvorfor legger ikke grågåsa reiret i østhellinger?

Av i alt 76 reir lå 6 stk i stor og tett einer, 10 reir i middels stor einer og 4 reir i låg einer. 5 reir lå i stor og tett pors, 9 i middels stor pors og 10 reir i låg pors. 10 reir lå i lyng. 6 reir lå i einer/pors, 5 lå i einer/lyng mens 2 lå i pors/lyng. 4 reir lå i furu, 1 reir i seljekratt, 1 lå i vier og 1 reir i pors/vier. 2 reir lå helt åpent ved en liten stein, helt uten vegetasjon. Mange reir hadde ei liten busk eller en liten stein i nærheten.

HEKKING AV GRÅGÅS,

VEGA, 1989.

Antall bekkede par erregd på Vega, Nordland, 1989.

Ordet.	1989	1988	1987	1981	1976
1	2 par	4 par	4 par	5 par	0 par
2	7 par	5 par	5 par	5 par	1 par
3	20 par	20 par	23 par	10 par	7 par
4	4 par	5 par	10 par	15 par	5 par
5	17 par	15 par	20 par	15 par	8 par
6	3 par	4 par	5 par	1 par	0 par ?
7	16 par	15 par	18 par	5 par	5 par
8	17 par	12 par	13 par	0 par ?	5 par
9	10 par	15 par	17 par	15 par	5 par
10	4 par	3 par	3 par	2 par	1 par
11	5 par	5 par	6 par	5 par	5 par
12	6 par	5 par	6 par	4 par	1 par
13	3 par	3 par	4 par	4 par	0 par
14	14 par	15 par	20 par	7 par	7 par
15	7 par	10 par	10 par	8 par	3 par
16	17 par	15 par	15 par	1 par ?	0 par ?
17	0	0	0	0	0
18	0	0	0	0	0
19	5 par	1 par	2 par	2 par	0 par
20	7 par	8 par	8 par	5 par	2 par
21	0	0	0	0	0
22	0 par	1 par	1 par	0	0
23	0	0	0	0	0
24	3 par	5 par	5 par	0	0
25	0	0	0	0	0
26	0	0	0	0	0
27	0	0	0	0	0
Hovedst:	165 par	166 par	193 par	105 par	53 par 2

W/ B. 1989. 3. I. 1989.

OHARDEINDELING AV HOVEDØYR.

Reirmateriale

43 reir hadde mose som dominerende reirmateriale. 6 reir var laget av strå/tørt gras, 13 reir av mose/strå, 6 reir av strå/kvist, 4 reir av mose/kvist, 2 reir av mose/lyng. 1 reir hadde bare kvist av gammel pors som reirmateriale, og 1 reir var i sin helhet laget av lyng.

Egglegging

Tilsammen ble det funnet 41 reir med egg i 1989. Av disse var det 2 reir med 1 egg, 7 reir med 2 egg, 6 reir med 3 egg, 10 reir med 4 egg, 10 reir med 5 egg og hele 6 reir med 6 egg.

Fortsatt foregår det en del eggsanking, og det er svært vanskelig å anslå noen sikker kullstørrelse. Men det er grunn til å anta at de reirene som inneholdt 4, 5 og 6 egg var fullagte kull. Hvis en tar dette som utgangspunkt, blir gjennomsnittlig eggantall ca 4,8 egg pr.kull i 1989. I 1987 ble kullstørrelsen beregnet til 4,9 egg i gjennomsnitt, og i 1988 til i underkant av 4,5 egg pr.kull.

Klekking

Det var også i 1989 stor spredning i tidspunktet for klekking. Det første kullet ble klekt mellom 17. og 19.mai. 1 reir som jeg fant med 4 egg den 10.juni, hadde ingen tegn til klekking. I dette reiret foregikk nok klekkinga etter 15.juni. Altså blir forskjellen minst 1 måned mellom første og siste klekte kull på Vega i 1989.

Av tilsammen 47 reir der gåsa lå på egg, ble det konstatert klekking i 25 reir, mens 19 reir ble røvet. 2 reir ble ikke kontrollert, og 1 reir ble ikke funnet igjen. Det vil si at i ca. 57% av reirene var hekkingen vellykket i 1989. I 1987 var det vellykket hekking i 60% av reirene, og i 1988 bare 55%.

Hele 6 grågjess ble funnet drept på reiret i 1989. I 5 av tilfellene var det trolig ørn som hadde vært på ferde, kongeørn? Den sjettede ble mest sannsynlig drept av mink, da reiret lå godt skjult i krattskog. At grågjess blir drept på reiret i såvidt stort omfang, er trolig et nokså nytt fenomen.

Av de tilsammen 76 reir som ble funnet i 1989, ble det klekking i 42 reir mens 31 reir ble røvet. 3 reir ble ikke kontrollert. Av 35 reir som lå godt skjult i vegetasjonen var det 23 som hadde vellykket klekking, og bare 12 reir var røvet. Derimot av 38 reir som lå forholdsvis åpent, var det 19 reir med vellykket hekking, mens 19 reir ble røvet. Det er altså en fordel for vellykket hekking at reiret ligger godt kamuflert i vegetasjonen.

Mai 1989 hadde mye nedbør, og det ble temmelig vått utover i hekkesesongen. Men ingen reir ble funnet forlatt av den grunn.

Hannen under rugingen

Ved tilsammen 31 reir ble hannen registrert i nærheten av reiret. Ved 13 reir satt hannen bare mellom 10 og 20 meter fra reiret. Ved de resterende 18 reirene satt hannen mellom 30 og 150 m fra reiret. Gjennomsnittlig avstand fra reiret var 40 m. Enkelte ganger prøvde hannen å gjemme seg, andre ganger satt han helt åpent oppå bakke.

Avstand mellom reir og vatn

Av i alt 76 reir, lå hele 65 reir mindre enn 50 m fra vann. Men noen reir lå temmelig langt fra vatn av betydning, for eksempel i området vest og nord for Sellebuhaugen. I dette området er det ingen vatn, bare våtmyr og småpytter. Likevel huser dette området en stor grågåsbestand. Sjøen ligger da også bare noen få hundre meter ifra. Det jeg i denne sammenheng mener med vatn, er et lite tjern der gåsa kan svømme litt. En del av disse tjernene kan tørke ut hvis det blir lite nedbør i rugeperioden. Av de tilsammen 76 reir lå 17 reir mindre enn 5 m fra vatn, 10 reir lå mellom 6 og 10 m fra vatn, 14 reir lå mellom 11 og 20 m fra vatn, 24 reir lå mellom 21 og 50 m fra vatn, 3 reir lå mellom 51 og 100 m fra vatn, og 8 reir lå mer enn 100 m fra vatn. Den gjennomsnittlige avstand fra vatn var 33 m. □

forts. "I kikkerten" H.Våge.

De som har hørt myrriksa, vet at lyden kan høres på lang avstand. Mitt første, og hittil eneste, møte med fuglen var på Vestvågøy våren 1985. Den holdt på å gjøre meg sprø fordi jeg hele tiden hadde følelsen av at "noe" beveget seg i lyngen ca 20 m foran meg. Jeg gikk faktisk over 1 km rundt et vann før fuglen ble oppdaget.

Observasjon av stivhaleand, 2 hanner, 16.mai 1985. Alle som var med ble helt "ville". Slike artige fugler hadde vi ikke sett tidligere. Det var forresten den første observasjonen av stivhaleandhanner i hele Norge.

På vei til NOF-treff på Sortland i slutten av mai 1987, traff vi denne utrolig langbeinte stytteløperen. Også dette var en av de første observasjonene i Norge. At fuglen skapte liv og røre under treffet, skulle være unødvendig å nevne. Programmet måtte legges om slik at alle (?) fikk med seg denne observasjonen, uten at det var noen sure miner av den grunn.

Hva mener du er de viktigste oppgavene NOF-Nordland står overfor?

Uten å prioritere og uten å gå i dybden vil jeg bare ramse opp noen av oppgavene vi står overfor: Overvåke fuglefaunaen - særlig sjøfuglene da disse er svært utsatte når det gjelder forurensning på havet. Men vi må også være aktive når det gjelder å forhindre faunakriminalitet. Her er fuglevakta viktig. Vi må være med på å verne naturen generelt og fuglelivet spesielt. NOF må hjelpe forskninga med å samle inn data som for eksempel utbredelseskart og ringmerking. Vi bør være veiledere i kraftlinjespørsmål. Likestå må vi være med i den kommunale planlegging for bruk av naturen. Sammen med andre oppgaver viser dette at NOF ikke bør bli arbeidsledig i framtiden. □

DVERGGÅS

EN MEGET TRUET ART I NORDEN

av NOF Rana

I begynnelsen av år 1900 var dverggåsbestanden svært livskraftig i Norden. Arten hekket da i tusentall i sitt utbredelsesområde.

I 1940 ble den fennoskandiske (Norge, Sverige, Finland) bestand antatt å være på over 10 000 individer. Denne bestanden er nå redusert med 95%. I 1980 ble bestanden antatt å være under 500 ind. Etter optellingen i 1988 regner man med at det bare er ca. 200 individer tilbake.

Den største nedgangen skjedde i 1950-årene, og man vet ikke med sikkerhet hvor årsakene ligger, men flere teorier er fremsatt, som f.eks. forstyrrelser på hekkeplassene, i myteområdene og på rasteplassene, samt ulovlig jakt. I tillegg er jakt i overvintringsområdene og stress i forbindelse med krigføring (Svartehavet - Iran, se kart) også en mulig forklaring. I alle tilfelle - den nordiske bestanden av dverggås er redusert til det minimale. På bakgrunn av dette startet NOF høsten 1986 opp med forberedelser til prosjekt dverggås. Sverige og Finland var da allerede startet opp med sine prosjekter angående arten.

Prosjekt dverggås i Norge har i dag som formål å skaffe til veie basis-kunnskap om arten, og det ble lagt vekt på å skaffe informasjon om krav til raste-, hekke- og myteplasser, næring og adferd, samt informasjon om hekke- og mytesesongens forløp.

I Finland er man usikker på om det i det hele tatt finnes hekkende dverggås igjen. Den siste sikre observasjon av hekkende fugl ble utført i Utsjoki, 1978. Man har en usikker observasjon fra 1986 (Katri Penttinen).

I Sverige er det også meget få konkrete hekkeobservasjoner i de to siste år (mulig 1-2 par). I Norge har dverggåsa sin sørgrense i Grane og Hattfjelldal kommuner, bortsett fra 1 par som hekket på Fokstumyra i 1962 og 1963 (Norges fugler. Haftorn 1971). I Grane kommune ble det ennå i 1950-årene trolig sett mange mytefugler (her kunne det muligens være sædgås). I dag er det meget sparsomt med dverggås, eller den er helt forsvunnet fra kjente områder. I Hattfjelldal, Hemnes og Rana kommuner ble det

Dverggåspar

sommeren 1988 sett i alt 17 individer. Av disse ble 3 par funnet hekkende med henholdsvis 5, 5 og 6 unger. Størst antall fugl (11 ind) ble sett i Rana kommune og trolig var alle disse fuglene voksne individer.

Foto: Willy Hjelmseth

Etter nitidig leiting på hekkelokaliteten(e) ble det bare funnet ett hekkende par. De øvrige fuglene foretok trolig ikke hekking. Muligens kunne dette være 2-åringer. 1-årige fugler er pussig nok ikke sett i disse områdene. I Troms har man meget få sikre observasjoner som kan indikere hekking i de senere år. I 1981 ble det derimot funnet ett hekkende par, ellers foreligger det få opplysninger, bare noen trekkobservasjoner er notert. I Finnmark er det kjent 2 trekk/rasteplasser, og på disse ble det i 1987 observert opptil 17 individer. Dette tallet ligger noe under det som er opptalt tidligere år. Det ble i 1987 og 1988 ikke påvist sikker hekking på kjente hekkelokaliteter i Finnmark. Økende forstyrrelser her i hekketiden (motorferdsel, økende innlandshekking av svartbak) mener man kan ha stor betydning.

NOF-Rana har engasjert seg sterkt i dverggåsprosjektet og vil også heretter fortsette med det. Vi i Rana har jo et vesentlig antall individer av den totale dverggåsbestanden i Norden, og dermed hviler et stort ansvar på våre skuldre. Skal vi fortsatt ha dverggåsa i våre fjellområder, må vi få til et best mulig vern om hekkelokaliteter og rasteplasser.

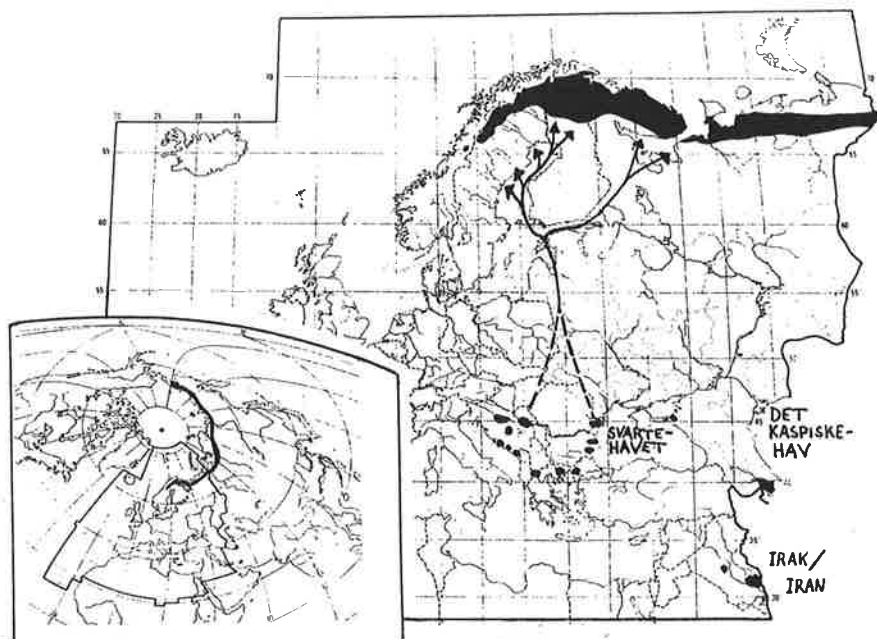
Dverggås på en av rasteplassene i distriktet.

Foto: Hans Schwencke.

Dverggåsa er en meget sky art og hekker/holder til i bortgjemte fjellområder, helst i tilknytning til vatn. Vi oppfordrer herved fiskere og andre turgåere å ta hensyn til dette og straks de ser dverggås trekke seg bort fra området. En hekking kan dessverre ødelegges ved lengre tids opphold nær hekkeplassen. Meld fra hvis dverggås (også andre gjess) observeres i våre fjellområder. Alle opplysninger er verdifulle.

Prosjekt dverggås i Norge er i startfasen til et bedre samarbeide med svenske og finske interesser. Med økende forståelse hos våre myndigheter kan vi fortsatt - sammen - verne om de siste rester av en art som gjennom de siste 50 år har hatt en nesten katastrofal nedgang i bestandene.

UTBREDELSKART FOR DVERGGÅS

Dverggåsas totale hekke-
utbredelse. Utbredelsen
fger stort sett Polarsirkelen
og like nord for denne, gjennom
Fennoskandia og Russland

Dverggåsas trekkruter og
overvintringssteder. Dessuten
hekkeutbredelse i Norden.
Foruten overvintringssteder ved
Svartehavet er dverggåsa funnet
overvintrende i Jugoslavia, ved
grensa mellom Irak og Iran,
samt grensa mellom Russland og
Iran .

Ta hensyn til fuglene

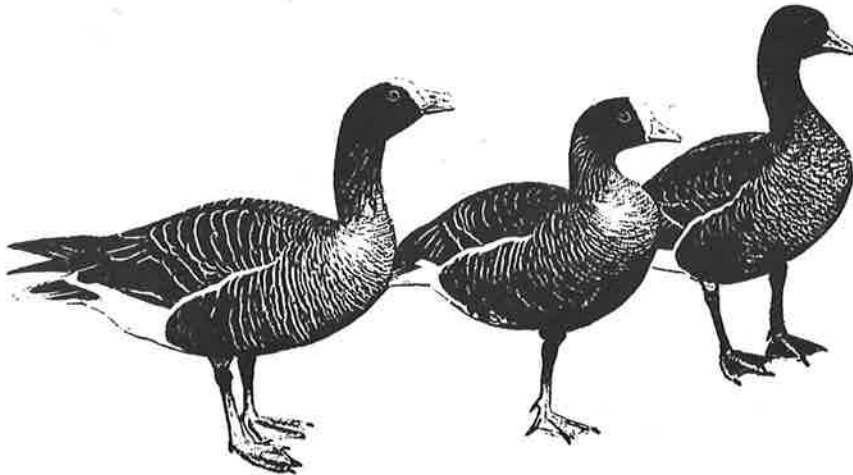
når du ferdes langs kysten
i hekketida fra april til uti august.

PROSJEKT DVERGGÅS 1989 - 1990.

På de foregående sidene behandlet jeg dverggåsas situasjon t.o.m. 1988. Det kan også være av interesse å oppsummere registreringene fra vårt distrikt (Rana og Hemnes) årene 1989 og 1990. Med fortsatt økonomisk støtte fra NOF sentralt, dverggåsprosjektet, la NOF-Rana som tidligere år opp til et ganske omfattende registreringsprogram på raste-, hekke- og myteplasser for dverggås.

I 1989 startet vi opp prosjektet 15.mai på en rasteplass i Hemnes kommune. Ganske raskt konstaterte vi at et par dverggås allerede var ankommet. Etter prat med grunneierne i området viste det seg at dette paret allerede 10.mai var ankommet rasteplassen. Dette var maksimalt tidlig. Paret ble fulgt fra tilskuerplass nesten døgnet rundt til de forlot rasteplassen 24.mai kl.15.30. Registreringene fortsatte likevel fram til 10. juni uten at det ble sett flere gås på denne lokaliteten. I perioden ble det foretatt aktivitetsstudier som behørig ble notert, samt sanket en del ekskrementer til senere analyse. 2.-4-juni dro 3 mann inn på kjente hekke- og myteplasser i Ranafjellene. Det ble da sett min. 5 ad. fugler. Det ble også denne gang foretatt aktivitetsstudier og sanket en del ekskrementer. Neste tur til hekke- og myteplassene ble foretatt 17.-20.juni. Da var 2 mann i aktivitet. 7 ad. fugler ble sett, og det ble tatt (nedtegnet) bukflekker på flere ind. for eventuelt å gjenkjenne disse senere. Ingen tegn til hekking i området.

Dverggåsa blir ikke forplantningsdyktig før 3.året, men får voksen drakt 2.året. 1 åringene har som sikkert kjennetegn manglende bukflekker. Mulig mangler også de fleste hvitt pannebliss.

28.-29.juni ble det foretatt undersøkelse i et fjellområde i Hemnes kommune der det tidligere skulle vært observert gås, uten resultat. Neste tur ble foretatt 24.-27.juli til Rana-lokaliteten. Et av medlemmene var da Matz Nätzelblats (botaniker, Miljøvernadv., Nordland fylke). Målet var vegetasjonskartlegging i dverggåsområdene, bl.a. for å finne ut hvilke plantearter gåsa foretrekker til føde. Det ble ikke sett gås på denne turen. En del uke-gammel ekskrementer og noen fjær ble funnet. Sen vår har nok bidratt til at gåsa har forlatt området og trolig ikke forsøkt hekking.

Siste tur til dette området ble foretatt 9.-11.august. Formålet var i hovedsak å kontrollere om gås likevel kunne ha vært i området og eventuelt hadde foretatt myting. 5 personer var med på turen. Alle aktuelle områder ble undersøkt uten at det ble registrert noen aktivitet av gås. Trolig hadde gåsene forlatt plassen ca 10.juli.

1990

Rasteplassen i Hemnes besøkt f.o.m. 10.mai og utover til juni uten at dverggås ble sett.

Første tur til hekke-/myteområdene i Rana ble foretatt 2.-4.juni med 2 deltakere. Min. 4 ad. fugler ble sett. Dette var klart 2 par. Bukflekker ble nedtegnet og det ble sanket en del ekskrementer. Neste tur ble foretatt 8.-10.juni med 4 deltakere. Fine forhold i fjellet og bare ca 20% snødekket mark. Forholdene måtte være gode i år. Min. 5 gås sett. Siste tur foretatt 5.-7.august der myte- og hekkeregistreringer stod på programmet. 4 personer deltok.

Det ble nå funnet betydelige mengder mytefjær og helt ferske ekskrementer, også fra ungfugl. Gås ble ikke direkte sett, men med disse funn kan en konkludere med min. 1 par hekkende i området.

I hekketiden trykker gåsa svært hardt, og en må således være særst heldig skal en få øye på disse. Andre fuglearter i området, f.eks. heilo, varsler på betryggende avstand om ubudne gjester, og tydeligvis har dverggåsene god nytte av dette. De får god tid til å gjemme seg i ur og vierkratt. Mytefjær og ekskrementer fra ungfugl er gode nok tegn på hekking. En bør ikke oppholde seg i hekkeområdet over lengre tid når det er mistanke om hekking av gås. Dette urøer disse sky fuylene unødig. Skal en absolutt ha kulletts antall, må en i god tid ordne seg med tilstrekkelig kamouflasje og bero seg på å vente lang tid, kanskje et døgn eller to. Det må også være flere personer som forlater området.

Heldigvis har vi fortsatt en liten stamme dverggås i Ranafjellene. Vår oppgave har vært og er å kartlegge oppholdsplassene slik at de får maksimal beskyttelse. Dette må vi ha råd til.

Det blir spennende i årene fremover om vi får beholde denne stammen. Som kjent er det mange farer som truer.

av Johan Sirnes

Et naturreservat er et større eller mindre urørt eller tilnærmet urørt naturområde som er fredet i henhold til naturvernloven på grunn av spesiell vitenskapelig eller pedagogisk verdi.

Et naturreservat kan være sjelden eller særpreget naturtype eller det kan være et representativt eksempel på en naturtype karakteristisk for vedkommende distrikt.

Gimsøymyrene naturreservat ligger på Gimsøya i Vågan kommune (se kart). Størrelsen er ca 7500 daa hvorav ca 5500 daa er myrareal og ca 2000 daa er gruntvannsområder og saltvannsarealer.

Området er et myrreservat og det er fredet som et ledd i verneplanen for myrer i Nordland. Begrunnelsen for vern finner vi i verneplanen, sitat:

KORT FAGLIG BESKRIVELSE:

Verneforslaget omfatter myrer av svært varierende struktur og vegetasjonstype. På den nordlige del av området er nedbørsmyrer dominerende. Nord for Årstrand (mellom Rødvatnet og Steinvatnet) ligger et stort høymyrkompleks av asymmetrisk form. Ser en alle verneforslagene fra myrområder i Nord-Norge under ett, er dette høymyrområdet enestående i sitt slag. Dette grunner seg dels i den betydelige størrelsen, dels i formen. Floristisk sett er høymyrkomplekset på Gimsøya representativt for Lofoten ved at en her finner flere kystbundne arter enn på høymyrer i Vesterålen.

I området mot fjellet Hoven finner en jordvannsmyrer med takrørbestander i fuktige partier.

Verneområdets sørlige halvdel omfatter en rekke bakkemyrer. Vegetasjonen er overveiende minerotrof, og en finner stedvis mellomrik myr med arter som tvi-bostarr og bjønnbrodd. Mot Årvågen har en større innslag av fattige myrer. Sammen med strandvegetasjonen danner myrene rundt Årvågen et interessant floristisk område med et stort og variert artsinnslag.

Det er foreløpig gjort få ornitologiske undersøkelser i dette distriktet, men det synes klart at gruntvannsområdene i Årvågen er viktige for våtmarksfugl.

Gimsøymyrene har nasjonal verneverdi.

FORMÅLET MED VERN:

Formålet er å bevare et fint våtmarksområde med en variert sammensetning av vegetasjon og myrtyper, deriblant eksempel på et høymyrkompleks fra Lofoten. Myrkomplekset bør bevares til forskningsformål, da det både på grunn av størrelsen og typen er enestående i de vurderte verneforslag i Nord-Norge.

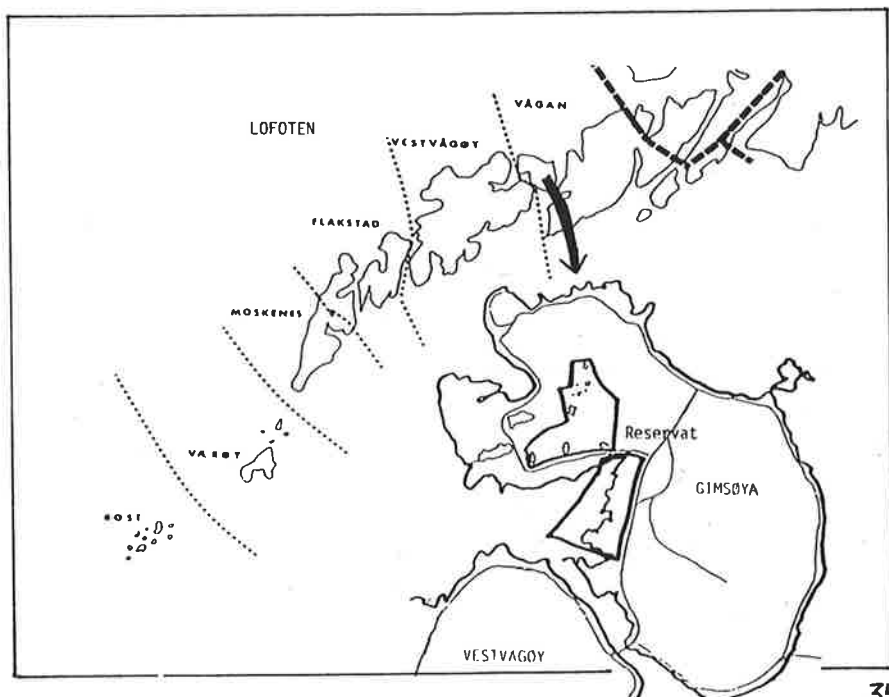
Årvågen og Gimsøymyrene er i tillegg fine biotoper for våtmarksfugl.

OPPSYN

NOF - Vestvågøy l.l. har hatt jobben med oppsyn med reservatet siden 1985. Vi er pålagt minst to turer pr måned i perioden april til september. På disse turene ser vi til at det ikke forekommer brudd på vernebestemmelsene (f.eks. motorisert ferdsel, camping). Vi fjerner også plastsøppel som hver vinter blåser innover myrene fra fjæra. I tillegg til dette noterer vi fugl vi ser i området. På grunnlag av disse observasjonene har vi laget nedenstående fugleliste:

Gimsøymyrene sett mot vest. Vi ser Årvågen midt på bildet. Fjellet til høyre er Hoven (371 m.o.h.). Foto: H. Våge.

FUGLELISTE FOR GIMSØMYRENE NATURRESERVAT.

R - arten hekker i reservatet, (R) - arten hekker i nærheten, neppe i reservatet, 0 - arten observert i reservatet.

Smålom	(R)	Dvergfalk	0	Terne	0
Storlom	(R)	Lirype	R	Jordugle	(R)
Horndykker	0	Tjeld	R	Heipiplerke	R
Storskarv	0	Sandlo	R	Linerle	R
Toppskarv	0	Heilo	R	Blåstrupe	R
Gråhegre	0	Polarsnipe	0	Steinskvett	R
Sangsvane	0	Myrsnipe	R	Gråtrost	R
Kortnebbgås	0	Brushane	R	Rødvingetrost	R
Grågås	0	Enkeltbekkasin	R	Løvsanger	R
Krikkand	R	Småspove	R	Kråke	(R)
Stokkand	R	Storspove	(R)	Ravn	(R)
Skjeand	0	Sotsnipe	0	Stær	(R)
Toppand	0	Rødstilk	R	Kjøttmeis	0
Ærfugl	R	Svømmesnipe	0	Bergirisk	0
Siland	0	Tyvjo	R	Gråsisik	0
Havørn	0	Fiskemåke	R	Lappspurv	R
Fjellvåk	0	Gråmåke	0	Snøspurv	0
Tårnfalk	0	Svartbak	0	Sivspurv	R

Vi ser av listen at myrene har et temmelig rikt fugleliv. Fuglene får være i fred på de store åpne myrflatene. Antall personer observert i reservatet i løpet av seks sesonger er under fem!

Blåstrupe er en vanlig hekkefugl på Gimsøy-myrene.

*Foto:
Magnar Fagerli*

Går vi innover myrene i den nordlige del av reservatet, er tyvjoen antakelig den første fuglen vi ser - den sitter lett synlig på tuer ute på myra eller vi ser den i flukt. Men vi skal heller ikke gå langt før vi støter på de første rypene og heiloene. Vi hører også den gresshoppe-lignende surringen til myrsnipene og fløytingen til småspoven. I de små tjønnene ligger det alltid lom - både storlom og smålom. På tørre, snaue tundraliknende deler av myra kan vi observere lappspurv som ikke er funnet andre steder i Lofoten. Heiplierker finner vi overalt. I nord ligger noen lave knauser med bjørk - her hekker trostene, løvsanger, sivspurv og blåstrupe. Brushanene ser vi mest av ved ei lita tjønn like ved veien og spillet kan observeres fra bilvinduet. Ved sjøen hekker fiskemåke, rødstilk, tjeld og ærfugl.

FUGLELIV PÅ GIMSØYA FORØVRIG.

I mai er jordbruksområdene på nordsiden av øya en årviss rasteplass for store flokker av kortnebbgjess (opptil 1000 ind.). Sammen med disse kan det også være enkelte kvitkinngjess.

De grunne havområdene rundt Gimsøya er tilholdsted for store mengder sjøfugl året rundt. På vinteren finner vi store flokker av ærfugl og praktærfugl, foruten en del havelle, sjøorre, siland og stokkand. Islom og gulneblom sees også regelmessig - islom til langt utpå sommeren. Forholdsvis mange av disse lommene drepes i garn under rognkjeksfiske om våren.

Fra Hovsund vest på Gimsøya ser man ut til Hovsflesa som er en av Norges få (4?) havsulekolonier. Flere hundre par havsuler og også et stort antall storskarv og toppskarv hekker her.

Konklusjonen må bli at i nasjonal sammenheng er Gimsøya et usedvanlig rikt område hva fugl angår. Et annet enestående forhold er at så godt som alle artene kan observeres fra bilvinduet!

Havsule.

Foto:

*E. Sørensen,
Støtt.*

Gimsøymyrene sett fra Hoven mot sør. Fjellene i bakgrunnen til venstre ligger på Gimsøya, de til høyre på Vestvågøya. Foto: J. Sirnes.

OPPSYNSARBEIDET ER EN STIMULANS FOR LOKALFORENINGEN.

Oppsyn med naturreservater er noe også andre lokalforeninger burde reflektere over når stillingene lyses ut. For lokallaget er dette en meningsfull måte å skaffe seg inntekter på. Oppsynsturene kan kombineres med foreningens turer, de kan fordeles på medlemmene og de kan også kombineres med andre prosjekter. I mai kombinerer vi oppsynet med telling av kortnebbgjess på nordsiden av øya.

Sett fra fylkesmannens miljøvernåvdelings side burde det også være fordeler med å engasjere lokallag til dette arbeidet. Man er dermed med på å styrke et lokalt naturinteressemiljø hvor etterhvert et større antall personer gjennom deltakelse i oppsynet får godt kjennskap til reservatet.

Glimt fra
NOF = treffet
HELLA ved
Tromsø
1990

Foto:
K.A. Meyer

JUVENILEN

FOSSEKALLEN

Norges nasjonalfugl

av Stian Myrvang, 13 år

Det latinske navnet er Cinclidae. Familie av Spurvefugler. Har korte, runde vinger og noe opprettstående hale. Tett fjærdrakt som hos svømme- fugler, men tærne er fri uten svømmehud.

De svømmer, dukker og spaserer på bunnen av elver og bekker. Lever av forskjellige små vanndyr: Krepsdyr, insekter og deres larver.

Hos oss finner vi en art: FOSSEKALLEN, også kalt Strømstør eller Elvekall. Den er ca 18 cm lang, gråsvart og med hvitt bryst. Den er utbredt over hele landet, ved rasktstrømmende vann.

Fossekallen har et stort overbygd rede i fossejuv. Legger 4-7 hvite egg. Den er standfugl, flytter bare unna isen.

Fossekallen ble valgt til Norges nasjonalfugl i 1963.

Fossekall.

Foto: Magnar Fagerli

EN TUR TIL SEINESODDEN

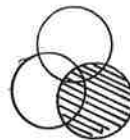
av Raymond Birkelund

Der var Øystein og pappa, Kjell og Tor Egil og jeg. Seinesodden ligger ved Saltstraumen. Vi så mange fugler. Der så vi storskarv. Den satt ute på et sjømerke. Og så så vi grågås. Den lå utpå vannet og svømte. Der så vi fire forskjellige sniper, det var tundrasnipe, dvergsnipe, myrsnipe og sotsnipe. Sa så jeg et sjeldent syn. Det var tårnseiler. □

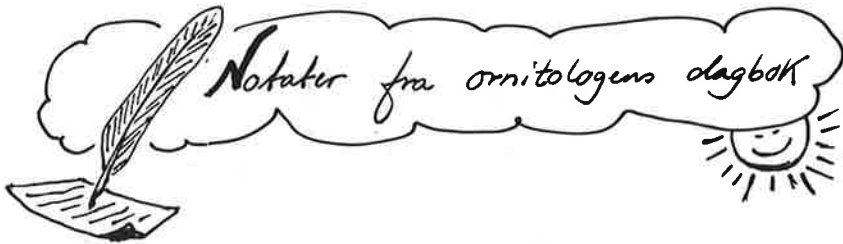

FUGLESPØRSMÅL

1. Hvor mange egg legger støren?
2. Hvilken fugl kalles bjellefugl?
3. Hvor mange centimeter er storlom?
4. Hvilken farge er det på hunn grankorsnebb?
5. Hvilken fugl kalles gras-smutt?
6. Er trostesangeren mange cm?
7. Hvilke farger har avosett?
8. Hvilken fugl kalles furulus?
9. Hvor mange cm er markpiplerka?
10. Hvor mange egg legger gransangeren?

Spørsmålene er laget av Raymond, 10 år.

"BERTHA"

14.mai ble Bertha-fjellvåk sluppet fri etter sitt opphold hos Karin og Edon på Strand siden okt-89. Dette var en begivenhet som ble fulgt av radio og avis i distriktet.

Også i år har hettemåsen overvintret i Sortlandssundet, men i et adskillig større antall enn tidligere.

Bestanden av overvintrende sangsvaner i Grunnfjorden øker raskt. Hele 74 individer, derav 17 ungfugl, ble registrert i nov. og des.

Flaggspetten har invadert Vesterålen i høst. Observasjoner er gjort over hele distriktet. I skrivende stund kan en hunnfugl følges fra vinduet på Strandskog, ivrig hakkende på talgposen under takskjegget.

Også svartmeisen kom inn i vår fauna for første gang på ettersommeren i fjor. Den overvintrer og synes å ha funnet seg vel tilrette i barskogene våre.

NOF-Sortland 1.1.

SJELDEN KOST 1

13.juni hadde jeg en noe uvanlig opplevelse. Under feltarbeid med grågås, oppdaget jeg ca 60 gjess som beitet på en nyinnsådd kornåker. Jeg satte da opp teleskopet for å se etter halsringer. Og i flokken med grågjess beitet også 2 kortnebbgås, 1 snøgås og 1 stripegås!!! Det må være sjelden kost på våre breddegrader.

Johan Antonsen, Vega.

SJELDEN KOST 2

Småvatnan våtmarksområde i Meløy var virkelig raus forrige vår. Øynene ble bare større og større for hvert besøk. 1.mai kunne vi studere en praktfull hann av lappfiskand i teleskopet. Den opererte sammen med et par kvinender. 19.mai dukket så et stjertandpar opp, en sjeldenhet her. Rosinen var likevel en hann av knekkand dagen etter. Ikke verst!

Øystein Birkelund □

VILTVAKTEN

NOF-Rana l.l. har utarbeidet en brosjyre og plakat i løpet av 1990. Dette materiell er distribuert til i alt 35 kontaktpersoner på Helgeland. Brosjyre og plakat er godt mottatt og allerede kommet opp på strategiske plasser. En håper å holde god kontakt slik at vi hurtigst mulig kan få melding om ulovligheter i vår fauna. Tollmyndighetene og politi/lensmann er kontaktet og de stiller seg nå positiv til slike saker. Med dette håper vi å få bukt med noe av den ulovligheten som vi vet foregår. Etter hvert har faunakriminaliteten fått et stort omfang, - også i våre distrikt.

ULOVIG JAKT PÅ VILLE FUGLER - EN TRUSSEL MOT VÅR NATURARV

Hvert eneste år fanges og drepes et betydelig antall fugler og dyr på ulovlig vis i Norge. Voksne fugler, egg og unger omsettes til høye priser i inn og utland. Miljøkriminalitet er god forretning...

Fra før av frister sårbare arter en usikker tilværelse i et stadig mer belastet miljø. Vi står i fare for å miste noe av det mest verdifulle vi har - mangfoldet i naturen...

Norsk Ornitologisk Forening har på den bakgrunn satt iverk en aksjon FUGLEVAKTA - bygd opp omkring en døgkontinuerlig vakttelefon samt et nett av kontaktpersoner rundt om i distriktene.

Hensikten er så langt som mulig å dempe opp for den ulovlige samlervirksomheten som til idag har fått foregå temmelig uhindret. Norge er imidlertid et stort land og arbeidsoppgavene er mange. Vi kan vanskelig være alle steder samtidig. Derfor trenger vi din hjelp. Ønsker du å verne om norsk natur, er ditt beste bidrag å gi beskjed dersom du oppdager ulovligheter...

DU SOM FERDES UTE I MARKA - DETTE BØR DU VÆRE VÅKEN FOR;

- * BILER parkert på merkelige steder til uvanlige tider - utenlandske eller norskregistrerte.
- * PERSONER med uallmindelig stor interesse for rovfugl.
- * UTSTYR for klatring i bergvegger. Bur og kasser for oppbevaring av fugl.
- * SKYTEVÅPEN brukt til uvanlige tider av døgnet utenom jaktseasonen.

VERN OM NORSK NATUR

FUGLEVAKTA

TLF: 090 29 500

VÆR KLAR OVER BESTEMMELSENE I VILTLOVEN;

- * I hekketiden, perioden 15. mars - 21. august, er alle fuglearter fredet. Unntak er gjort for kråke.
- * Det er forbudt å fjerne egg eller unger fra reir eller hekkeplass.
- * Forstyrrelse av fugl i hekkesesongen er både uheldig og ulovlig.
- * Fallvilt; fugl som blir funnet død/døende, er statens eiendom og skal leveres politi eller lensmann.